

ACC. N:R M. 13548: 1-21.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Landskap: Skåne Upptecknare: Martin Epilsson, Gyllebo
 Härad: Ingelstad Berättare: " " "
 Socken: Borby Berättarens yrke: f. d. lantbrukare
 Uppteckningsår: 1955 Född år 1878 i Borby

Danskt och svenskt. s. 1-2.

Lu F 84.

Kyrkkyrddor. s. 3-7.

" 88

Möbelmålari. s. 8-21.

" 89

Dansket och Soensket. Ja vad skall man säga på detta; jag tror inte att det var så stort utbytte på den tiden mellan dansket och Soensket. Men härde ju nån gång att pojkar rest in till Bornholm om sommaren, de fick ju der bättre betalt. Eller att män som tröttnat på sina hustrur rest in der och sen lätet henne sjelf dra försorg om barnen. Jag minns särskilt en som hade tre stycken pojkar hon sjelf sedan fick dra försorg om. Det var nog svårt för henne många gånger. Även unga flickor reste dit som orjöllofiger, de hade der bättre lön än deras kamrater i Sverige. Men stundom hände det även att de kom hem i välsignat tillstånd. Flestpart forekom nog mellan Malmö och Köpenhamn då jag sjelf en gång rest deröver på slutet av 800-talet. Då dominerade hästdroskorna i Köpenhamn. Jag minns bara en flicka, dotter till en småbrukare som bodde norr om oss i Torvby som reste in till

Tejpenhamn, hon blev gift derinne med en poliskorn-
stapel som hette Vandreup, hennes barn har senare gästat
Borsby der deras mor var född. Om försäljare eller andra
kommit till Sverige känner jag inte till, ej heller
ett der skulle komma nya redoranger från danska-
na. Visst kan der finnas duktiga män såväl i
Danmark som Sverige, det var ju till en dansk
som satte fart på Tomelilla Andelslakteri.
Några danska träskor såg jag aldrig i Borsby,
der fanns ju förresten två stycken träskomakare.
Det var inte ofta man hörde något om Danmark
på 1800-talet, men nu har ju trafiken blivit
livlig med såväl Tejpenhamn som Helsingholm.

Luf 88

Gyckfreden.

När det blev slut att folk hade blod och krostar när de gick i kyrkan är ju svårt att bestämma ty åtminstone under hela 1800-talet kunde man ju se att kvinnorna när gång hade sådant med sig, både gamla och unga. Men jag såg aldrig mänken ha sådana. Ofta växter var det mest ambrott, lavendel, salvia, mynta m. fl. De förvarades över på psalmboken merendels med en nåsduk omvissad. De kunde ju även läggas inne i psalmboken, merendels då vid texten som skulle predikas. Männen hade merendels psalmboken i fickan, medan kvinnorna merendels bar den i handen. Nu har ju de flesta kyrkorna psalmböcker liggande i bänkar, eller på ett visst ställe när man kommer in i kyrkan. Varför man hade dessa krostar med sig är svårt att säga, men det var väl kanske därför att folk skulle lakta på dem

så att de inte blev somniga. Ty predikningarna kunde verkligen i min ungdom bli rätt så lång-
randiga, uppdelade som de var i delar och
punkter och som prästen sade samma om och
om igen för att ni skall begripa det. När det
då också var varmt om sommaren, så var det
till att ha en lupteppist att hålla sig vakna med.
Här var det förr i tiden när kyrkstöten gick i-
kring och hållde folket vakna. Det kunde ju
gott behövas, ty jag såg dem, som när prästen
börja predika satte sig till ro och somnade
och inte vaknade förrän prästen sade amen.
Det var nog mest om sommaren som kvinnorna
hade luktighet med sig. Här det var vid kyrk-
tagning, konfirmation det jag inte men vid vig-
sel hade ju alltid bruden sin brudkuffett vilket
ju alltid brukas. Jag såg visserligen inte att
folk hade stora frästar, men det kan ju vara

möjligt, det var nog då samma saker som jag nämt förut. Luftdosor och luktflaskor såg jag aldrig till i Borby, där jag är barnfödd, men gagna de sådant med parfym så slog de väl lite på kje-
dena, men merendels på näsduken, för att de skulle ha en behaglig lukt när de gick i kyrkan. Nej
männen på 1800-talet tror jag inte att de gagna
luftvatten. Men många av dem hade snustosan
med sig och bjöd till dem som satt upp till
dem. Den vanligaste dosen var av häver, men
samliga hade märkingsdoser, skulle den vara
riktigt fin så var den av silver. Förresten har
jag aldrig själv gagnat vare sig snus eller nå-
gon sorts tabak eller cigaretter, så jag är inte
kompetent att belysa dessa saker. Ja nog förefann
det att folk hade med sig både karameller, frukt
och mat också, ja kanske inte församlingsbarn,
men kyrkohärbare Brant som var chartuan och

overföde i Boraby under min uppväxttid, hade många åhörare från andra församlingar både Bräm och Kläpp, ja stundom kom folk så långt norrifrån som Karlaby och skulle höra hans predikningar och då kunde det hända att de stanna även till eftermiddagen, som merendels börja vid fyrtiden på eftermiddagen. Det slog ju aldrig fel utan den riktiga mässan börja kl. 10 fm. På det kunde ju gott behövas med en matbit. Men även folk som hade småbarn med sig, kunde behöva ge dem en karamell, för att de skulle hålla sig tysta under predikan. Ja på de tiderna gick folk i kyrkan var söndag, det var så mycket folk att brukliga gick stå, fast Boraby kyrka är rätt så rumlig, men nu är det ingen trängsel, vad det nu kan bero på att kyrkorna står tomma, kanske mycket därför att folk nu kan höra mässan där hemma i radio. Har aldrig hört att prästerna skulle

på de tiderna ogillat att folk hade luktegott
med sig i kyrkan, eller att männen tog sig
en pils saus. Jag tror nog att det hände i sig
en tid in på 1900-talet, varför det försvunnit,
ja såg det, varför har så mycket annat kom-
mit bort av det kyrkliga, kyrkoherde Kjöström
som senare kom till Borås sa en gång till
mig att kyrktägnung var en vacker sed, men det
var ju inte något som var nödvändigt. Den seden
är nu helt borta. Liksom husförhör. Men så kommer
annat till varför vill prästerna nu att församlin-
gen i bänkarna skall läsa efter trons artiklar
det var ju aldrig brukligt för i tiden, tror de
inte själv, utan vill ha liksom hjälp av församlingen.
Nu har ju också en ny tid om söndagarna
kommit till, det är ju idrott och åter idrott. Ja
kanske inte ont i det, men tänk så tiderna
förändrats sen en annan var ung.

Luf 89

Köbelsmåleri.

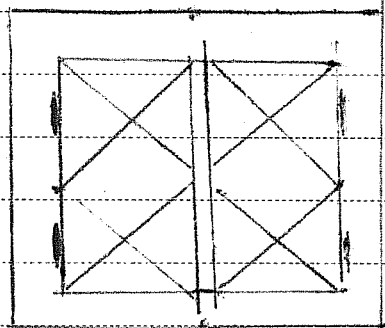
Vilka gårdar i Eder trakt har från äldre tider kunnat möbler. Ja för att besvara den frågan skulle jag få gå flera dagar för att besöka de mesta ställen här i socknen och tänk om det då skulle finnas kvar så mycket att jag kunde fylla ett papper med. Sista sändningen till Eder betaltes ju med 60 öre papperet knappast det, då jag betalt 50 öre i porto. Det har ju varit dålig väder och så nu, men tänk om jag skulle vara dödlig till sommaren och ta mig en tur ut och titta på. Men vilka saker vi hjälper skall jag gerna berätta om i följande.

På 1800-talet fanns flera sorters kistor. Bland andra var så kallade köttkistor, de var ju mera enkla de stod på lottet där la man länghalva på botten, där brukade man ha rökt fläsk och lammkött om sommaren det hällde det sig bort. Så var det matkistan där man förvarade maten, på den tiden

byggde ju själv folk sitt öl och dricka. Ja vilken skillnad är det inte nu på det öl man får från bryggerierna mot gamla tikers kogöl, som man själv byggde till jularna. Då var det stora packkistor der man förvarade dynor och linne, samt klädeskister der man förvarade kläder. På de tiderna hade ju pigorna och drängarna var sin kista med sig, senare kom ju så kallade koffertar till. Packkistor och klädkister var ju målade deremot inte fint och målfästa. På de tiderna var ett särskilt rum benämnt kisthuset der placerades de, eller togs de upp på bortet om der var dåligt utrumme öfver. Det var nog inte många kister som var målade i locket men på många av dem var fästa så kallade kistebrev. Även männen hade sina kistor, jag minns från mitt barndoms hem att far hade en stor kista den var målad i grönt med blomsterkransar på framsidan, men mor hade tre stycken kistor de var

målade i gul rött utan blommor. På hälften av 1800 talet hade nog även klädskåpen kommit i bruk ty far hade även ett stort klädskåp, de var höga och breda, senare blev de aldrig så stora. Fars skåp var också målat i någonting gul rött. Bland skåp från 1800 talet minns jag ett skåp som mina föräldrar hade det kallades även på den tiden för skänk, en föregångare till gutikens byffe det skåpet finns ännu hos min syster i Orslunda, det är ännu i bruk och ser precis ut, som när mina föräldrar hade det samma liden prickat i trädet fast det nog snart är 100 år gammalt det målte vara stor skillnad på trät som snickarna använde då mot nu. I det skåpet förvarades tallrikar, kaffebojor med flera saker. Bland skåp som vi nu hjälper har kan jag tala om att vi har ett hängskåp som jag en gång köpt på auktion efter Folkskollärare Hallgren som verkade i Rosby på 1850-talet

det hade de haft till att ha tallrikar och kaffepojkar
i, numera har det fått äran av att vara bokskåp.
Det var polerat i träs färg. Det är 95 cm på
höjden som 100 cm brett, det finns inuti 3 hyllor samt
2 lådor nertill. Dörrarna på skåpet är som

sees med snedstavar och deremell-
an är glas insatta. Hängslona
är av gammaldags konstruktion.
Låsterna ses inte på bilden.

Ett annat skåp som vi ännu
har är ett så kallat hörnskåp
eller som de då kallade det Tavellett, det fick far
gjort när jag var en fem år gammal det är
målat i ljusgrönt med en blonderad målning
på dörren med tulpaner i. På har vi ju
farfars gamla drängskåp, farfar var född 1803,
skåpet är ett vackert bevis på hur snickare
även då kunde utbära vackra saker, skåpet

som är 71 x 98 cm är överst en halfrundning i den sitter en bild som skall föreställa en ängel med utbredda vingar, oerunder den finns en liten låda på mitten den vackra skåpdörren nederst en låda som når från den ena sidan till den andra. Bottenfärgen är mörkgrönt men framsidan är en verklig symfoni av vackra utskärningar och färger som är i samma färg som det har varit från begynnelsen. Även låsen är densamma som alltid har sett ut. Överst på skåpdörren står initialerna J. M. P. nederst på dörren står året 1824. En liten hörnhylla med tre hyllor, som hänger i väst fänk är nog också någon gång från början av 1800-talet. På botten har vi en bänk som nog stammar från 1800-talet, den finns en klapp att slå ner bakom finns flera smälåder samt en lönnlåda den är polerad i brunt med svarta lister.

På har vi ju min fars vackra pulpet, som nog blev arbetad någon gång på mitten av 800-talet. När man slår ner klappen så finns det en lång låda överst, samt tre stycken smålådor på sidorna däremellan två låder som går upp och ner samt mellan dessa ett skåp, med dörr och lås. Nedan om klappen finns ett skåp med hylla, samt två dörrar att låsa, nedan om skåpet en lång låda, det är den enda pulpet med skåp jag sett, annars brukar det ju vara tre låder nedan om klappen. Smålådorna med framsida av björk annars av furu samt polerad och färdig i träets färg. På båda sidorna fram på två svarvade stäplare i svart. Över på den står en spegel som nog också är från 1800 bottenytan är 46 x 23 cm höjden är 10 cm med rundade hörn fram till samt en låda att dra ut, bak på två svarvade pelare 56 cm och däremellan hänger spegeln som är 34 x 51 cm allt polerat i brunt.

Ett bord som nog också är från 1800-talet har vi inte heller velat släpa, jag köpte det på auktion efter min farbror Nils Svensson i Blåstorp Borby, som själv arbetat det, det är ju som ett minne från honom. Bordskivan är 108×57 cm men så är det två plaffar ett slå ut på bägge sidor, så fullt utslaget blir det då 108×104 cm. Men ett annat litet bord vi har är nog från 1700-talet det var ett bord som farfar hade när de flyttade till nr 24 Borby, det nedersta med benen samt en låda är trät hela bra, men bordskivan var uppäten av oss, så jag har satt ny bordskiva på. De gamla kisterna som vi hade för samt bägge våra klädskåp blev tyvärr uppbrända vid Eldsvådan i Borby. Ett annat bord som vi har, köpte min svärfar en gång på auktion i Smedstorp på 1880-talet bordskivan är 86×62 cm med rundade hörn skivan

vilgar på en grov svarvad pelare med tre ben.
Adrat i bukt och grönt med en målad bukett
i mitten på bordskivans. Men det bordet var nog
arbetat långt före än när han köpte det. Men
en annan sak som vi hunno rädda vid eldsvådan
var min mors gamla skrin en vacker sak
från 1800 talet fanerat och polerat i flammig
björk storlek $3\frac{1}{6} \times 26$ cm. De brukade de förens
ha deras klut som de gagna i förra tiden. Ett
annat vackert minne från 1800 talet är min
mors alnmått det var ju alnmått för i tå-
den när de skulle mäta nånting, det är vackert
polerat i flamm. Der fanns nog klädskäpp på
1800 talet ty som jag nämnt så hade ju
far klädskäpp på 1800 talet innan jag blev
född. Mitt klädskäpp fick jag som sexton-
åring när jag fick flytta ut i undantags-
rummen der farmor bott då köpte far både

klädskap och bäg som jag skulle ha derute en
balkhylla och ett bord gjorde jag själv och en stol
fick jag också ut. Det var skönt att ha ett eget
rum, det man kunde göra som man ville. Där hade
jag också mitt tillhåll till är fram i tiden. Det
var ju inte till att vara yförsig i de tiderna, det
var ju aldrig frågan om att elda, fast det var kappel-
ugh om det var aldrig så kallt. Mitt klädskap och
bäg var målade i någonting svartbrunt. Färgar, bord
och stolar var merendels målade. Den vanligaste
färgen på de gamla möblerna var nog brunt som
bottenfärg, men ännu längre tillbaka tror jag var
blågrönt så kallad almdögefärg. På här vi nu två
fister den ena grönmålad med två blompransar
på framsidan, enve i de blompransarna står
C. P. J. 1860. Den andra är gul iödflammig
med initialer C. A. J. 1871. Var de härstamma från
känner jag inte till då jag köpt dem på auktion

Jag vet när jag var liten jag var kanske fyra år
hade far en snickare som het Povel Mårtensson varligen käl-
lad Povel snickare han gjorde både säng och kakelugnsbänk
samt en soffa till att dra ut på längden, det var tre
delar att dra ut på längden. Den soffan tror jag
finns ännu på ett ställe i Hammenhöj, men sängen
och kakelugnsbänken äro nog försvunna. Jag vet
far hade en målare som hette Lindblom till att
måla dem, soffan var enbart brun, men de andra
var nog målade schablonmässigt i gulröd färg.
Far målaren lärt eller vad hans föräldrar var känner
jag inte till, men jag tror han hade full sysselsättning
med sitt måleri. Jag vet bara att han var flera
gångar gåendes där innan det blev färdigt. Vad
det kostade har jag ingen aning om, jag var ju så
liten. Kan inte till någon privatlig målare som
målade möbler. Men nu finns det väl damer som kallar
sig konstnärer. Någon snickare som själv målade de

helst, men även lanthandlarna hade de vanligaste färgstopperna. En så liten station som Göllebo stället med en kemipatisaffär. Färgstopperna var ju pulveriserade samt torra. Rivningen av färgen är nog något som en utlärad målare får ge besked om, en amatör som jag vågar mig inte på sådant. Det vanligaste var ju att bara ha en burk och deri lägga färgstoffet i det viktigaste var att bara till en början slå litet med linolja i så att färgen blev tjock när man rörde upp den, sen kunde man spä på mera linolja, eller terpentin så att färgen blev som den skulle vara. Med lite terpentin ibland gick färgen lättare att stryka. Man tog ju även lite scerotin för att målningen skulle torka fortare. Någon ådring av möbler eller dörrar har jag aldrig befattat mig med, till det behövs nog en utlärad målare, men jag har hört att de brukar använda skummjölke och dricka som bindemedel

men sedan får ju sakerna tvungen färmisas.
Skulle man t.ex. måla brädklädda väggar utom-
hus så kunde man även för att dryga ut lin-
oljan inblanda sillolake när man skulle röd-
färja. Penslarna fanns det många sorter av här,
tagel, fiber allt efter vad de skulle användas till.
Merendels köpte man dem på samma gång som färg-
stoppen. En pensel kunde ju gagnas länge om
man gjorde den ren när man gagnat den, en lin-
olja pensel gjordes ju ren med råpa och en lack-
pensel med terpentin. Men nu hade jag så när
glömt att tala om fars tobaksschatell som står
uppe på bourtet, den gagnas ju inte alls mera, men
far brukar alltid röpa en långpipa efter middagen.
När jag tänker efter så har vi ju också två
av min mors stolar som hon hade med sig
när hon gifte sig 1871 de är gjorda av alm-
träd och kan vara med i många år ännu.

Vid inventering på loftet hittade jag även två
par kardor ett par ullkardor och ett par blå-
kardor samt min mors gamla tofskel. Ja det
var ju rätt mycket gamla saker, men min hustru
och jag skulle inte vilja undvara någon av
dem, vi äro ju spelvra nu rätt till ären, och detta
är ändå något av den gamla fläkat som vi vno
vana vid i vår barndom. Men vem vill nu
för tiden ha sådana gamla saker i sitt hem,
nej nytt och modernt skall det vara, finns det
något gammalt som t. ex. skäffelträd så är de nu
så ommalade med alla sorters blommer, så även
med kisterna, de kanske någon gång står på pedes-
plats, men så nymalade. En sak som nu är
rätt sällsyntare är de gamla Psalmmodiferna,
jag vet en i Hammenhög som ännu eger en sådan,
den som min far egde gick till vst omstyrt av älter-
domssvagheter. Men fars gamla psalmmodifera psalmbok tryckt i Båstad 1886
med noter i sifferskrift är ännu i gott skick fast nu snart 100 år gammal